

שגיאות מי יבין: בספר "בן מלך על התורה" הנדפס בפרשת אחרי (יז, טו-טז) אירעה שגיאה מצערת. וכעת לאור העלאת כתבים ושיעורים נוספים מרבינו זצ"ל לנגד עינינו, הוברר כי היתה כאן הבנה משובשת בדברי רבינו זצ"ל. ובעז"ה במהדורה הבאה, הדברים יתוקנו גם בפנים הספר. ולעת עתה הננו מעלים בזה נוסח מתוקן של הדברים כפי העולה מדברי רבינו זצ"ל באופן התואם גם את דברי הגמרא והפוסקים.

וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר. ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו (יז, טו-טז)

פירש רש"י: 'אשר תאכל נבלה וטרפה - בנבלת עוף טהור דבר הכתוב, שאין לה טומאה אלא בשעה שנבלעת בבית הבליעה, ולמדך כאן שמטמאה באכילתה ואינה מטמאה במגע, וטרפה האמורה כאן לא נכתבה אלא לדרוש, וכן שנינו יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בבית הבליעה, ת"ל טרפה מי שיש במינו טרפה יצא עוף טמא שאין במינו טרפה'.

דרשת חכמים זו (שמקורה בגמרא חולין ק: ותורת כהנים אחרי יב), טעונה ביאור רב, כיצד נלמדת מכתוב זה, בעוד שלא נזכר כלל שהכתוב מדבר על נבלת עוף טהור. ובפשוטו של מקרא נראה שהכתוב מדבר על כל נבלה וטרפה.

וכמו כן עצם הדין צריך טעם שנראה דבר מחודש ומופלא, שנבלת עוף טמא שטומאתה חמורה שאסורה באכילה אפילו אם נשחטה, אינה מטמאה בבית הבליעה. ואילו נבלת עוף טהור שאם היתה נשחטת כדין היתה מותרת באכילה, כשהיא נבלה מטמאת על ידי אכילתה בשעה שנבלעת בבית הבליעה. ונטמא טומאה חמורה, שמטמא בגדים, והיא הטומאה היחידה בתורה שמטמאה על ידי אכילה.

עוד יש לעיין מה שייכות דין זה לפרשה זו,

הנפש ואסור לזלזל בו: "כי נפש הבשר בדם היא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם, כי הדם הוא בנפש יכפר, על כן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא תאכל דם". ונראה שאין הכוונה שבאכילת הדם הוא כביכול מחסר מחלק גבוה שהדם מיועד לכפרה, אלא מצד עצם מציאותו של הדם הוא הנפש, שהוא דבר נכבד העשוי לכפר על הנפש, ועל כן אסור לאדם לאכול אותו, כי האוכל אותו מחלל את כבוד הנפש.

ואכן איסור דם הוא בכל העוף והבהמה שהם מין בשר, [ורק הופקע מכלל זה דם חגבים ודם דגים משום שנאמר "לעוף ולבהמה" (שם ז, כו), שאיסור דם נאמר דווקא במין בשר (עיין כריתות כ:)], ושלא כאיסור אכילת חלב שהוא דוקא במינים הנקרבים לה', כלשון הכתוב בפרשת צו "הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה" (שם פסוק כה), אבל חלב חיה מותר.

ולפי המבואר כאן, ההבדל בין דם לחלב מוסבר שפיר, אף שבשניהם האיסור נובע ממה שהם עולים לה'. שכן ב'חלב' גדר האיסור הוא כנטילת חלק גבוה, ולכן רק בסוג שניתן לגבוה נאמר בו איסור זה. אולם ב'דם', עצם מציאות הדם יש בו ביטוי של נכבדות הנפש שאסור לחללו, כיון שהנפש אין ראוי להשתמש בו אלא לגבוה.

אמנם ישנה עוד פרשה של איסור אכילת דם בפרשת ראה (דברים יב, כג): "רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר". ושם לא הוזכר מאומה אודות הכפרה הנעשית על המזבח על ידי דם, אך הגדר שם הוא גם לולי היותו ראוי לגבוה, רק עצם הדבר שהדם הוא הנפש, שלא הותר לאדם אלא אכילת הבשר כשלעצמו, אך לא להשתלט על נפש בעל חי לאוכלו יחד עם הדם. ולכן למדו מהפסוק בפרשת ראה גם איסור 'דם האיברים' (עיין כריתות ד:), כי מצד תועבת הדם אין הפרש בין דם הנפש לשאר דם הבשר, וכולם אסורים באותו איסור של אכילת הנפש עם הבשר. אולם מצד הפסוקים שבפרשיות הקרבנות היה אסור רק 'דם הנפש' שרק זהו הדם הראוי להקרבה ועולה לגבוה.

ומדוע נקבעה במקום זה אחר איסורי שחוטי חוץ ואיסור אכילת דם וכיסוי הדם.

ונראה לבאר על פי מה שביארנו שאף שהותרה אכילת בשר חיה ועוף, ובהמה לאחר שבאו לארץ, לא הותר אלא על ידי שחיטה, ועניין השחיטה הוא שנותן תחילה מוצא לדם הוא הנפש, ובכך מפריד הנפש מן הבשר, והדם ישפך ובכך הבשר יותר לאכילה.

וטומאת נבלה יסודה בכך שנוטר רושם הנפש בבשר ולא הובדל כראוי, שבעל חי שלא הותר על ידי שחיטה דבק בה במיתתה רושם הנפש, ונפש החי בהיותה ללא רוח חיים היא מטמאה. וזו שייכות דין זה לפרשה דנן, שתחילה הזהיר לא לחלל כבוד הנפש בשחיטה בחוץ, ואחר כך הזהיר על אכילת הדם הוא הנפש, וכן כיסוי הדם הוא כבוד הנפש כמו שביארנו. ובסוף כתב שכל נבלה וטרפה שלא נשחטה כהלכתה גם מטמאה, בשל עניין הנפש הדבק בה.

והנה בפשוטו של מקרא ביאר הכתוב את גדר הדבר הכללי, שהיה ראוי שתחול טומאה על כל האוכל נבלה וטרפה של חיה ובהמה¹, אולם בפועל לא תיתכן מציאות זו בכלל הנבלות והטרפות שיטמא האדם בהם רק על ידי אכילה, שהרי יש בהם טומאה גדולה מזו שמטמאים במגע. וממה שייחד הכתוב פסוק לדין טומאה שעל ידי אכילה, בהכרח למדו חכמים שיש אחד מסוגי הנבלות שטומאתו יותר קלושה משאר הנבלות, והוא אינו מטמא במגע. וקים להו לחז"ל שגדר זה מתקיים בנבלת עוף טהור, שיש בו סברא להוציאו מן הכלל כיון שחיותו מועטת יותר מחיה ובהמה, ועל כן גם טומאתו קלושה ואינו מטמא במגע.

ובפרשת שמיני (יא, מו) ביארנו שגדר זה שהעוף נחשב כמי שחיותו מועטת, הוא גם הטעם שלעוף די בשחיטת סימן אחד, ואילו חיות ובהמות צריכים לשחוט בהם שתי סימנים, והיינו משום שחיותו יותר קלושה. ואכן דגים שחיותם עוד פחותה מזה, והם חיים תחת המים, אין צריכים כלל שחיטה².

ומבואר עתה שפיר שזה גם הטעם בגדר טומאת נבילה, שבעוף טהור שחיותו קלושה אין טומאת נבלתו עזה לטמא במגע, ועליו דיבר כאן הכתוב שמטמא על ידי אכילה, דהיינו שיש בו טומאה קלושה, שהאדם נטמא ממנה רק כשהוא מתדבק עמה.

והנה עוד ביארנו שם, שבחיות ובהמות טמאות, יש בהם מידת חיות מרובה וכפי שמשתקף בטבע פראותם שהנפש תוססת בהם, ועל כן גם בשחיטתם אין די להפקיע מהם את חיות הנפש ואין חל בהם שם שחווה, שאף אחר השחיטה בהם נותר דבוק בבשר רושם חיות הנפש. שזה גורם את הטומאה. וזה רק בבהמות וחיות, אולם בעופות שמידת חיותם מועטת אינם מטמאים בטומאת נבילה.

ונתחדש כאן בפרשה גדר דין מיוחד וייחודי שהאכילה של נבלת עוף טהור גורמת טומאה לאדם האוכלו, וכאמור, שאז נדבק האדם בגוף הבשר, ורק בהתדבקות כזאת נטמא האדם בטומאת הנבלה שבה, ולא עוד אלא שנטמא טומאה חמורה לטמא בגדים, כיון שהטומאה דבקה בו ביותר.

וחידוש דין זה נאמר רק בנבלת עוף טהור, אולם בשאר נבלת בהמה וחיה, אף שטומאתם

1. וטרפה האמורה כאן אין הכוונה ללשון 'טריפה' הידוע שנשחטה ונמצא בה חולי המטריף אותה, שהרי זו שחיטתה מטהרתה ואין בה טומאת נבלה. אלא כאן היינו בהמה שמתה על ידי שנטרפה, ותר יגונו נבלה פירש הכתוב, או שנתנבלה בעת שחיטתה, או שמתה על ידי טריפה.

2. עיי"ש שביארנו שזה העומק בדברי הגמרא (חולין כז:): 'דרש עובר גלילאה, בהמה שנבראת מן היבשה הכשרה בשני סימנים; דגים שנבראו מן המים הכשירין בולא כלום; עוף שנברא מן הרקק הכשרו בסימן אחד'. כלומר, שכגודל ועוצמת חיותם, כך היא שיעור שחיטתם כדי להופכם ראויים ומותרים לאכילה. שבהמה וחיה שחיותם רבה, צריכות שחיטה אלימאת של שני סימנים, ולעומתם הדגים הם בעלי חיות חלשה, ומיד בהוצאתם מן המים ממקום חיותם כבר הותרו מיד לאכילה. אבל העוף נמצא בדרגת ביניים, ועל כן צריך שחיטה אבל סגי ליה בסימן אחד.

חמורה שמטמאים במגע, אבל אינם מטמאים באכילה, והיא הנותנת שכיון שהם אסורים באכילה, אינם מיועדים לאכילה, ורק המגע בהם מטמא. וכן נבלת עוף טמא לא נאמר בה חידוש זה, כמבואר בגמרא (זבחים סט: חולין ק:)

'רבי יהודה אומר יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בגדים אבית הבליעה, ת"ל נבלה

וטרפה לא יאכל, מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה, יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבילה, אלא משום בל תאכל טמא, והיינו שכיון שמינה אסור באכילה, על כן אין אכילתה נחשבת כאכילה בעלת משמעות, אשר יוצרת חיבור עם בשר הנבילה. ולפיכך אינה מטמאת באכילתה.

בעניינא דיומא

מצות ספירת העומר

הימים מתאחדים הימים האלו לחטיבה אחת בעלת תוכן מסויים.

הספירה מקשרת את מנחת העומר למנחת שתי הלחם

ואכן הכתוב עצמו מפרש את מטרת הספירה - 'מיום הביאכם את עומר התנופה', והיינו שהספירה באה לרגל הבאת קרבן העומר, וממשיך הפסוק לבאר צורת ומטרת הספירה שהיא - 'עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום' שאז מגיעים ליעד של 'והקרבתם מנחה חדשה לה'". הרי מפורש להדיא שעניינה של הספירה לספור את הימים לרגל הקרבת העומר והקרבת המנחה החדשה, כאשר קרבנות אלו הם המצריכים את הספירה.

ומבואר בלשון הפסוקים וסדר הפרשה שקרבן העומר ומצות הספירה, הם הקדמה והתחלה לקרבן של מנחה חדשה - דהיינו מנחת שתי הלחם הבאים ביום החמישים. ואותו היום של הקרבת המנחה נקבע למקרא קודש.

כלומר, ששני הקרבנות - העומר ושתי הלחם - הם קרבן אחד גדול, מנחה אריכתא הבאה לרגל הקציר, לרגל התבואה החדשה שה' נותן בכל שנה לישראל בתקופה זו.

ותחילה מביאים את קרבן העומר, שעניינו הוא להביא את 'ראשית הקציר' ולהניפו לה', ומביעים

שתי פרשיות בספירת העומר - באמור וברא

מצות ספירת העומר כתובה פעמיים בתורה. בפרשת אמור (ויקרא כג, טו-טז): "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום, והקרבתם מנחה חדשה לה'".

ובפרשת ראה (דברים טז, ט-י): "שבעה שבועות תספר לך, מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות. ועשית חג שבועות לה' אלוך, מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכך ה' אלוךך".

ולכאורה ענין הספירה הוא בכדי להגיע ליום החמישים ולעשות בו את חג השבועות ולהביא את המנחה החדשה, כאשר מטרת הספירה היא בכדי לשמור את חשבון הימים, כדי שנדע מתי הגיע יום החמישים. וכענין שמצינו בספירת זב וזבה שנאמר בהם 'וספר לו' 'וספרה לה' (ויקרא טו).

אולם מקבלת ודרשת חז"ל אנו למדים ששונה היא ספירת זב מספירת העומר, שהרי לגבי ספירת העומר דרשו 'וספרתם לכם - שתהא ספירה לכל אחד ואחד' (מנחות סה: ועיין תוס' שם ד"ה וספרתם).

ומשמעות הדבר, שאין הספירה כאן רק בכדי לדעת אימתי הוא יום החמישים, אלא הספירה עצמה יוצרת תקופת זמן שלימה, ועל ידי מניין